

Väljaandja:	Kultuuriminister
Akti liik:	käskkirj
Teksti liik:	algtekst
Jõustumise kp:	02.07.2018
Avaldamismärge:	RT III, 06.07.2018, 2

Kultuurimälestiseks tunnistamine

Vastu võetud 02.07.2018 nr 126

Muinsuskaitseaduse § 12 lõike 1 ja § 25 lõike 1 alusel ja lähtudes Muinsuskaitseameti eksperdihinnangust ning Muinsuskaitse Nõukogu ettepanekust:

1. Tunnistan kultuurimälestiseks mälestise liigiga „arheoloogiamälestis“:

- 1.1. **T-33 Korall vrakk**(asukoht majandusvöönd, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6626773.00 547303.00; 6626773.00 547424.00; 6626541.00 547424.00; 6626541.00 547303.00).
- 1.2. **Panevežys vrakk**(asukoht territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6614862.00 535459.00; 6614862.00 535551.00; 6614831.00 535551.00; 6614831.00 535459.00).
- 1.3. **Utena vrakk**(asukoht territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6622620.00 578910.00; 6622620.00 578981.00; 6622560.00 578981.00; 6622560.00 578910.00).
- 1.4. **Kretinga vrakk**(asukoht territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6622170.00 580592.00; 6622170.00 580659.00; 6622063.00 580659.00; 6622063.00 580592.00).
- 1.5. **G90 vrakk**(asukoht majandusvöönd, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6581150.00 435149.00; 6581150.00 435200.00; 6581120.00 435200.00, 6581120.00 435149.00).
- 1.6. **S59 vrakk**(asukoht: majandusvöönd, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6578440.00 432119.00; 6578440.00 432207.00; 6578412.50 432207.53; 6578412.00 432119.00).
- 1.7. **T-18 vrakk**(asukoht: majandusvöönd, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6583191.00 433750.00; 6583191.00 433814.00; 6583139.00 433814.00; 6583139.00 433750.00).
- 1.8. **L2 vrakk**(asukoht: territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6626951.00 570961.00; 6626951.00 570998.00; 6626899.00 570998.00; 6626899.00 570961.00).
- 1.9. **T-214 vrakk**(asukoht: territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6626681.00 571854.00; 6626681.00 571905.00; 6626659.00 571905.00; 6626659.00 571854.00).
- 1.10. **Sõit vrakk**(asukoht: sisemeri, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6506838.00 407905.00; 6506838.00 407925.00; 6506803.00 407925.00; 6506803.00 407905.00).
- 1.11. **Uisko vrakk**(asukoht: territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6628205.00 553189.00; 6628205.00 553251.00; 6628177.00 553251.00; 6628177.00 553189.00).
- 1.12. **Liisa vrakk**(asukoht: territoriaalmeri, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6565015.00 429741.00; 6565078.00 429818.00; 6565027.00 429818.00; 6564974.00 429741.00).
- 1.13. **Berkut vrakk**(asukoht: territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6612201.00 519616.00; 6612228.00 519681.00, 6612193.00 519697.00; 6612164.00 519616.00).
- 1.14. **Kimolos vrakk**(asukoht: sisemeri, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6569118.00 457880.00; 6569138.00 457907.00; 6569113.00 457915.00; 6569098.00 457880.00).
- 1.15. **Meyersledge vrakk**(asukoht: sisemeri, Liivi laht, mälestise piiri koordinaadid: 6436455.00 503578.00; 6436455.00 503618.00; 6436372.00 503618.00; 6436372.00 503578.00).
- 1.16. **Laevavrakkidest rajatis**(asukoht: Kiikri tn 2 ja 4, Tallinna linn, mälestise piiri koordinaadid: 1 544481.2057, 6589717.5748; 2 544497.6242, 6589714.4475; 3 544496.3011, 6589711.878; 4 544497.5161, 6589696.8455; 544475.5585, 6589705.9125).

2. Kehtestan käskkirja punktides 1.1–1.15 nimetatud mälestiste kaitsevööndid vastavalt kaartidele käskkirja lisades 1–15.¹

Punktides 1.1–1.16 nimetatud mälestiste andmed, asukohad ja kaitsevööndi piirid kantakse kultuurimälestiste riiklikusse registrisse ning asukohad ja kaitsevööndi piirid kantakse lisaks Maa-ameti kaardile.

Käskkirja aluseks olevate Muinsuskaitseameti eksperdihinnangute ja Muinsuskaitse Nõukogu ettepanekuga on võimalik tutvuda Muinsuskaitseametis.

Käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avalikult teatavaks tegemisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

I KULTUURIMÄLESTISEKS TUNNISTAMISE ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Laevavrakkide kultuurimälestiseks tunnistamise menetluse on algatanud Muinsuskaitseamet. Muinsuskaitseamet on koostanud laevavrakkide kohta eksperdihinnangud.

Laevavrakidon rahvusvahelise tähtsusega leiud, mis on seotud mitme riigi ajaloo ja nendekaitse alla võtmisel tuleb muuhulgas arvestada võimalike päritoluriikide huvide ja kaitsepraktikatega. Läänemere maades on vrakkide kaitse alla võtmisel üldlevinud kriteeriumiks nende vanus – üldjuhul kuuluvad riiklikult

kaitstavate vrakkide hulka kõik vähemalt 100aastased vrakid. Kaitse alla võtmise järelkohalduvad mälestistele muinsuskaitseasutuse asjakohased sätted, mis takistavad rahvusvahelise tähtsusega laevavrakkide kahjustamist või hävitamistehitustegevuse, süvendus- või muude tööde käigus ning tagavad, et erialaspetsialistid saaksid teha võimalikke allveearheoloogilisi uuringuid.

Sõjalaev T-33 Korall oli Prezydent Smetona nime all Leedu vabariigi esimese seisvusa aja ainuke sõjalaev ja presidendi jaht. 1940. aastal sundvõõrandas laeva Nõukogude Liidu merevägi ning laev hukkus 1945. aastal kui Nõukogudemereväe transpordi- ja sõjalaev T-33 Korall. Hukkus 28 inimest. Laevavrakikaitse alla esitamine kinnitati Muinsuskaitseameti ja Klaipeda ülikoolikoostöölepingus BS-T-004, 3.2-4/3-KL.

Kaubaaririk Panevežys oli Leedu lipu all seilanud kaubalaev, mis uppus 1939. aastal, kuisõitis madalikule. Hukkus kaks meremeest. Laevavraki kaitse alla esitamiseks kinnitati Muinsuskaitseameti ja Klaipeda ülikooli koostöölepingus BS-T-004, 3.2-4/3-KL.

Kaubaaririk Utena oli Leedu vabariigi lipu all seilanud kaubalaev, mille sundvõõrandas Nõukogude Liidu merevägi 1940. aastal. Laev hukkus 1941. aastal kui Nõukogude sõjaväe transpordilaev. Hukkus osa meeskonnaliikmetest. Laevavraki kaitse alla esitamine kinnitati Muinsuskaitseameti ja Klaipeda ülikooli koostöölepingus BS-T-004, 3.2-4/3-KL.

Kaubaaririk Kretinga oli Leedu vabariigi lipu all seilanud kaubalaev, mis sundvõõrandati Nõukogude Liidu mereväe teenistusse transpordilaevaks 1940. aastal. Laev hukkus 1941. aastal Saksa pommirünnakus. Meeskonnaliikmed hukkusid. Laevavraki kaitse alla esitamine kinnitati Muinsuskaitseameti ja Klaipeda ülikoolikoostöölepingus BS-T-004, 3.2-4/3-KL.

Hävitaja G90 oli Saksa mereväe miinilaev, mis hukkus sõjalise operatsiooni käigus Läänemerel Soome lahe lähedal 1916. aastal. Hukkus 11 meremeest.

Hävitaja S59 oli Saksa mereväe miinilaev, mis hukkus sõjalise operatsiooni käigus Läänemerel Soome lahe lähedal 1916. aastal.

T-18 oli Natsi-Saksamaa mereväe miinilaev, mis osales II maailmasõja sõjalistes operatsioonides Läänemerel. Laev hukkus 1944. aastal Vene pommitlennuki rünnakutulemusena. Hukkunuid oli 30.

L2 oli Nõukogude Liidu mereväele kuulunud allveelaev, mis kuulus Balti merelaevastiku koosseisu ning viis Läänemerel läbi sõjalisi operatsioone. Laev hukkus 1941. aastal miiniveeskamise operatsiooni ajal. Hukkus 50 inimest.

T-214 oli Nõukogude mereväe miiniraaler, mis ehitati enne II maailmasõda ning midakasutati sõjategevuses Läänemerel II maailmasõja ajal. Laev hukkus Jumindamiiniväljas Nõukogude armee evakueerumise käigus Tallinnast 1941. aastal.

Štšitoli Vene impeeriumi mereväe koosseisu kuulunud miiniraaler, mis oli omakategoorias esimene selline laevatüüp Vene impeeriumi sõjaväes. Laev ehitati Vene-Balti laevatehases ning täitis I maailmasõja ajal erinevaid miiniveeskamise operatsioone. Laev hukkus 1916. aastal miiniplahvatusetähtsajärjel.

Uiskooli Soome Vabariigi vahilaev, mis hukkus Saksa hävitaja rünnakus 1943. aastal missioonil olles. Peale ühe meeskonnaliikme kõik hukkusid.

Liisa oli Eesti lipu all seilanud kaubalaev, mis hukkus 1941. aastal Saksatorpeedokaatri rünnaku tagajärjel. Hukkus üks meeskonnaliige.

Berkut oli Vene lipu all seilanud kaubalaev, mis hukkus seoses I maailmasõja tegevuse algusega 1914. aastal.

Kimolos oli hukkamise ajal Kreeka lipu all seilanud kaubalaev, millel on huvitav jamitmekülgne ajalugu. Laev hukkus Eesti vetes 1963. aastal tehnilise riketõttu.

Meyersledge oli Saksa lipu all seilanud kaubalaev, mis hukkus, kui sai Kihnu saare juures ankrus seistes Nõukogude lennukilt pommitamuse.

Laevavrakkide rajatis oli tõenäoliselt rannakaitserajatis 18. sajandil, mis oli kombineeritud vanadest kasutusest välja jäänud laevadest. Rajatis sisaldab vähemalt kolme erineva vraki jäänuseid.

Vastavusmälestise tunnustele

Sõjalaev T-33 Korall vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi keskpaiga ja II maailmasõja aegsest sõjandusest jalaevahitusest. Samuti on T-33 Korall Leedu Vabariigi jaoks olulise tähtsusega mälestis.

Laeva Panevežys vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi keskpaiga merekaubandusest ja laevahitusest. Laeva Panevežys vrakk on Leedu Vabariigi jaoks olulise tähtsusega mälestis.

LaevaUtena vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni20. sajandi keskpaiga merekaubandusest, samuti II maailmasõja aegsest sõjategevusest ja laevaehitusest. Laeva Utena vrakk on Leedu Vabariigi jaoksolulise tähendusega mälestis.

KaubalaevKretinga vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni20. sajandi keskpaiga merekaubandusest, samuti II maailmasõja aegsest sõjategevusest ja laevaehitusest. Laeva Kretinga vrakk on Leedu Vabariigi jaoksolulise tähendusega mälestis.

HävitajaG90 vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest ja miinilaevade ehituse arengust I maailmasõja ajal.

HävitajaS59 vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest ja miinilaevade ehituse arengust I maailmasõja ajal.

MiinilaevaT-18 vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest ja allveelaevade ehituse arengust II maailmasõja ajal.

L-2vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest ja allveelaevade ehituse arengust enne II maailmasõda ja sõjandusest II maailmasõja ajal.

T-214vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest ja miinilaevade ehituse arengust II maailmasõja ajal.

MiinitraaleriŠtšit vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest ja miinitraalerite ehituse arengust I maailmasõja ajal.

VahilaevaUisko vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsioonimeresõjandusest II maailmasõja ajal ja laevaehitusest.

KaubalaevaLiisa vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni20. sajandi alguse merekaubandusest, II maailmasõja sõjategevusest jalaevaehitusest.

KaubalaevaBerkut vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni20. sajandi I poole merekaubandusest ja kaubaaurikute ehitusest.

KaubalaevaKimolos vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni20. sajandi keskpaiga merekaubandusest ja laevaehitusest.

KaubalaevaMeyersledge vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi merekaubandusest, II maailmasõja sündmustest jalaevaehitusest.

Laevavakkidestrajatis on ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni meresõidust, laevaehitustraditsioonist, purjelaevade arengust 18. sajandil ja rannaäärsest puitrajatisest. Laevavakkidest rajatisel on nii ajalooline, arheoloogiline, tehnikaajalooline kui ka ehitusajalooline väärtus.

Kaitsevõõndimääramine

Muinsuskaitseaduse § 25 järgi kehtestatakse kinnismälestise kaitseks kaitsevõõnd. Selle ülesandeks on tagada kinnismälestise ja seda ümbritseva maa-ala kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimine ruumilises kontekstis. Käskkirja punktides 1.1–1.15 nimetatud vrakkide kaitsevõõndite määramisel käskkirja lisades 1–15 toodud ulatuses on arvestatud, et oleks tagatud laevavraki kui arheoloogilise informatsiooni kandja ja seda ümbritseva kultuurikihi säilimine ning kaitse, juurdepääs ja uurimisvõimalused.

Punktis 1.16 nimetatud laevavakkidest rajatis jääb mälestise laevavrakk Tver (kultuurimälestisteregistri nr 27886) kaitsevõõndisse, mistõttu eraldi kaitsevõõndit laevavakkidest rajatisele ei määrata.

Menetlusosalisteseisukohad

Laevavakkidemälestiseks tunnistamise menetlemise käigus on viidud läbi toimingud vastavalt Vabariigi Valitsuse 10. septembri 2002. a määrusele nr 286 „Kultuurimälestiseks tunnistamise ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamise ning kultuurimälestiste andmete muutmise kord”.

Käskkirja punktides 1.5–1.7 nimetatud sõjalaevade vrakid on seotud Saksamaa Liitvabariigiga. Mälestiseks tunnistamise menetlemise käigus toimus vrakkide lokaliseerimisest, identifitseerimisest ja kaitse allavõtmise algatamisest informatsiooni vahetamine Kaitseministeeriumi vahendusel Saksamaa Liitvabariigi kaitseatašeeaga. Mälestiseks tunnistamise kohtapäritoluriiki seisukohta ei avaldanud.

Punktis 1.11 nimetatud vrakk on seotud Soome Vabariigiga. Kaitse alla võtmise menetluse käigus toimus vrakkidelokaliseerimisest ja kaitse alla võtmise algatamisest informatsiooni vahetamine Soome Kaitseministeeriumiga Eesti Kaitseministeeriumi vahendusel. Mälestisekstunnistamise suhtes ei ole päritoluriik seisukohta avaldanud.

Käskkirja punktides 1.2, 1.12–1.15 nimetatud laevavrakid kuuluvad muinsuskaitseaduse § 30 lõike 1 ja 2 järgi riigile (Eesti Vabariigile). Vastavalt kaubandusliku meresõidu koodeksile kaotas omanikõiguse uppunud varale siis, kui ta ühe aasta jooksul pärast uppumist seda ülesei tõstnud.

Punktides 1.1, 1.3, 1.4, 1.8 ja 1.9 nimetatud vrakid kuuluvad vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 23. jaanuari 1992. aastaotsusele (otsus Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse jamuu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta) Eesti Vabariigile.

Punktis 1.10 nimetatud vrakk kuulub vastavalt Tarturahulepingu artiklile 11 Eesti Vabariigile.

Vastavalt muinsuskaitseaduse § 31 lõikele 2 haldab veeluseid mälestisi Muinsuskaitseamet.

Punktis 1.16 nimetatud rajatis kuulub Tallinna Kiikri tn 2 ja 4 omanikele, kes on olnud menetluses kaasatud. Ükski omanik ei ole laevavrakidest rajatise kaitse allavõtmise osas vastuväiteid esitanud. Laevavrakidest rajatis asub mälestiselaevavrakk Tver kaitsevööndis. Laevavrakidest rajatise kaitse alla võtmisega ei lisandu omanikele täiendavaid piiranguid. Muinsuskaitseamet teavitas kakohaliku omavalitsuse üksust ja andis võimaluse tutvuda eksperdi hinnanguga. Tallinna Linnaplaneerimise Amet andis 03.10.2017 kirjaga nr 8.-1/720-3 teada, et Tallinna Linnavalitsusel vastuväiteid kõnealuse konstruktsiooni *in situ* säilitamiseks ja arheoloogiamälestisena kaitse alla võtmiseks esitatud piirides ei ole.

II KAITSE ALLA VÕTMINE

Muinsuskaitseaduse § 1 ja 2 järgi on mälestis riigi kaitse all olev kinnis- või vallasasi võiselle osa või asjade kogum või terviklik ehitiste rühm, millel on ajalooline, arheoloogiline, etnograafiline, linnaehituslik, arhitektuuriline, kunstiline, teaduslik, usundilooline või muu kultuuriväärtus ning mis on tunnistatud mälestiseks muinsuskaitseaduses sätestatud korras.

Kultuuriväärtus on määratlemata õigusmõiste, mis tuleb määratleda igal üksikjuhtumil. Muinsuskaitseameti eksperdi hinnangu ja uuringute ning Muinsuskaitse Nõukogu ettepaneku tulemusena on leitud, et käesoleva käskkirja punktides 1.1–1.16 nimetatud laevavrakid on olulise kultuuriväärtusega ning vastavad mälestisetunnustele.

Nimetatud laevavrakide kaitse alla võtmise eesmärk on tagada nende säilimine pikasperspektiivis. Kaitse alla võetava laevavraki puhul on arvesse võetud selle kultuuriväärtust, mis seisneb vraki allikaväärtuses, andes informatsiooni niilaevaehituse, meresõidu, kaubanduse kui ka rahvusvaheliste suhete kohta erinevatel ajalooperioodidel. Laevavrakid on rahvusvaheline pärand ning nende kaitse ja säilimise korraldamine on rannikuriigi kohustus.

¹Kaitsevööndid on märgitud käskkirja lisa esitatud kaartidel, mille koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti ja maakatastri andmeid. Kaartidega saab tutvuda Muinsuskaitseameti, kultuurimälestiste riiklikus registris (<http://register.muinas.ee/>) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

Indrek Saar
Kultuuriminister

[Lisa 1 T-33 korall](#)

[Lisa 2 Panevežys](#)

[Lisa 3 Utena](#)

[Lisa 4 Kretinga](#)

[Lisa 5 G90](#)

[Lisa 6 S59](#)

[Lisa 7 T-18](#)

[Lisa 8 L2](#)

[Lisa 9 T-214](#)

[Lisa 10 Štšit](#)

[Lisa 11 Uisko](#)

[Lisa 12](#) Liisa

[Lisa 13](#) Berkut

[Lisa 14](#) Kimolos

[Lisa 15](#) Meyersledge

[Lisa 16](#) Laevavrakkidest rajatis